

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. IV. Vtrum promulgatio sit necessaria, & essentialis legi?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

Dico tertio, potestatem condendi Canones & leges Ecclesiasticas, apud Summos Pontifices, & Concilia legitime congregata residere.

32. Prima pars patet ex illo Matth. 16. *Quodcumque ligaveris super terram &c.* Ubi Christus Dominus immediatè per seipsum contulit D. Petro & ejus successoribus potestatem regendi Ecclesiam: Sed præcipuum vinculum regiminis est lex: Ergo immediatè contulit illi potestatem condendi leges. Similiter Joan. 21. Christus verbis illis *Pasce oves meas*, D. Petro & successoribus ejus contulit potestatem pastorem, quæ est potestas regendi Ecclesiam, & condendi leges ad ejus regimen necessarias. Unde hoc versatur discrimen inter Summos Pontifices & Principes sæculares, quòd isti, ut supra dicebamus, à Republica potestatem legislativam recipiunt, illi verò eam non habent ab Ecclesia, sed à Christo immediatè. Unde in cap. *Novis*, de judiciis, sic loquitur Pontifex de pontificia autoritate: *Cum non humana constitutioni, sed divina innitatur: quia potestas nostra non ex homine, sed ex Deo est.*

33. Quod verò etiam apud Concilia legitime congregata resideat autoritas condendi leges Ecclesiasticas, manifestum est, quia illa Concilia representant totam Ecclesiam, in qua, ut præcedenti conclusione ostendimus, est potestas condendi leges quibus fideles obligentur. Unde in Concilio Apostolorum, quod primum omnium fuit, hæc lex lata est, Act. 15. *Ut abstineatis vos ab immolaris simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione.*

34. Episcopi etiam possunt in suis Diocæsi-bus quas expedite judicaverint leges condere, quæ constitutiones synodales, vel statuta Episcoporum appellantur, hocque etiam extra Synodum, ut colligitur ex cap. *Si quis* de majorit. & obed. Capitula verò Ecclesiasticum, licet aliqua decreta, quæ & actus capitulares vocantur, efficiant, statuta tamen aut leges condere nequeunt, sine consensu aut commissione Episcopi aut Papæ. De quo vide Sylvestrum verbo *Lex*, quæst. 4. Similiter Prælati Religionum habent quidem jus præcipiendi, sed non leges condendi, quod tantum penes Congregationes generales, seu Capitula generalia residet.

ARTICVLVS IV.

Utrum promulgatio sit necessaria, & essentialis legi?

S. I.

Duplici conclusione utraque difficulus resolvitur.

35. Dico primò, ut lex obliget in actu secundo, aliquis ejus promulgatio necessariò requiritur. Ita communiter Theologi cum D. Thoma hic art. 4. ubi sic discurre: Lex se habet per modum regulæ & mensuræ actuum humanorum, quam homines sequi debent, eique suas actiones conformare: Sed id præstare nequeunt, nisi eis lex innotescat, neque lex eis potest innotescere, nisi per promulgationem: Ergo ut lex obliget, aliquis ejus promulgatio necessariò requiritur.

36. Confirmatur: Lex supràte naturæ est quid dirigens & illuminans, ut constat ex dictis art. 1. At quod domi later, & est in pectore Legislatoris
Tom. III.

A reconditum, non potest dirigere & illuminare: Ergo lex nondum cognita non potest officium legis exercere, & obligare subditos in actu secundo. Unde l. *leges* Codice de legibus, sic dicitur: *Leges sacratissima, quæ constringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent.*

Confirmatur amplius, quia cum voluntas non possit ferri in incognitum, sequeretur homines obligari ad impossibile, si tenerentur legem servare ante sufficientem illius promulgationem.

Advertendum tamen est, me ex industria in conclusione dixisse, ut lex obliget in actu secundo, *aliqualem ejus promulgationem* necessariò requiri; quia promulgatio non requiritur æqualiter in omnibus legibus, sed diversimodè, juxta naturam cujuslibet; nam ut omittamus legem æternam & naturalem, de quibus suo loco dicemus, lex divina positiva non erit tam solemniter promulgatione, sicut lex humana; aliquando enim lex divina promulgatur solà internà revelatione, ut multis Prophetarum contigit; aliquando per solam externam propositionem, factam à Deo, sine aliqua solemnitate, quâ ratione Christus Dominus promulgavit suam legem Apostolis; aliquando verò per aliqua signa externa, cum solemnitate quadam; & hoc modo lex Mosaicæ promulgata fuit in monte Sina, & lex Evangelica in die Pentecostes. Lex tamen humana, semper debet promulgari per signa externa, cum aliqua solemnitate, & sic obtinuit usus tam in Republica sæculari quàm Ecclesiastica. Ratio verò hujus differentie est, quia cum Deus legis divinæ institutor, sit supremus Dominus simpliciter & omnibus modis, potest modo quo voluerit intimare legem & obligare ad ejus observantiam: homo verò qui non habet tam supremum dominium, id non potest, sed cum agat veluti duplicem personam, publicam scilicet & privatam, Princeps sic debet proponere legem, ut ex modo proponendi significet se proponere illam ut Principem condentem legem, & non ut particularem personam: hoc autem non fit nisi adhibita aliqua solemnitate publicâ, id significante: Ergo lex humana semper promulgari debet per signa externa cum aliqua solemnitate. Utrum verò sufficiat ad hujusmodi solemnem promulgationem quod denuntietur in curia Principis, an verò requiratur quod denuntietur in singulis provinciis regni, diocæsi-bus, aut civitatibus, dicemus infra disp. 4. cum de lege humana agemus.

C
D
E

Dico secundo, promulgatio non est de essentia legis, aut ratio formalis illius, sed duntaxat conditio necessariò requisita, ut actualiter obliget sibi subditos. Est contra Medinam, Montezino, Vazquem, & alios, existimantes promulgationem esse de essentia legis, & rationem ejus formalem ingredi. Pro qua sententia Andreas Duvalius citat S. Thomam hic art. 4. sed immeritò, cum S. Doctor ibidem oppositum doceat, ut constabit ex mox dicendis.

Probat ergo primò conclusio ex D. Thoma hic art. 4. ubi asserit promulgationem esse applicationem legis ad illos qui per illam obligantur: Sed applicatio alicujus rei supponit rem jam constitutam in sua ratione formali: Ergo promulgatio supponit legem jam constitutam in sua ratione formali, & sic non est ratio formalis illius, sed duntaxat conditio necessariò requisita ut actualiter obliget.

Confirmatur: Ita se habet, ut ait S. Doctor, promulgatio legis ad legem, sicut applicatio men-
T t t ij

furæ ad mensuratum: Sed applicatio mensuræ ad mensuratum, supponit mensuram in sua ratione formali constitutam, ut patet inductione in omnibus mensuris: Ergo etiam promulgatio legis, eam supponit in sua ratione formali constitutam, subindeque ejus essentiam vel rationem formalem non ingreditur.

60. Probatur secundò conclusio ratione: Lex est actus prudentiæ existentis in Principe, ut constat ex dictis art. 1. Sed tota ratio formalis hujus actus salvatur ante actualem promulgationem factam subditis: Ergo & tota essentia legis. Probatur minor: Actus prudentiæ est actus intellectus practici dictantis aliquid esse faciendum: Sed ante actualem promulgationem salvatur hujusmodi dictamen: Ergo &c.

61. Probatur tertio: Lex in pectore Legislatoris recondita, nondum promulgata, apta est ad inducendam obligationem: Sed talis aptitudo sufficit ad essentiam legis, nam res per aptitudinem & actum primum, ut docent Philosophi, definiuntur, & non per actum secundum, qui modò est, modò verò non est: Ergo tota essentia & definitio legis salvatur, ante ipsius promulgationem.

62. Ut ista conclusio magis illustretur, & Adversariorum argumenta faciliùs dilui possint: Notandum primò, conditionem requisitam ad aliquam rationem formalem esse in duplici differentia. Alia enim est purè accidentalis, & merè extrinseca, quæ proinde à Deo suppleri potest, sicut approximatio agentis ad passum. Alia est intrinseca & essentialis, quæ à Deo suppleri non potest, & modus intrinsecus vocari solet, qualis est apprehensio seu cognitio in objecto voluntatis, bonum enim est ratio formalis talis objecti, apprehensio verò est conditio, adeò tamen necessaria, ut bonum non possit, etiam de potentia absoluta, terminare actum voluntatis, nisi sit apprehensum, juxta illud Augustini: *Invisa amare possumus, incognita nequaquam.* Cum ergo dicimus in conclusione, promulgationem esse conditionem necessario requisitam, ut lex obliget in actu secundo, loquimur de conditione hujus secundi generis, seu intrinseca & essentiali, non verò de purè extrinseca & accidentali.

63. Notandum secundò, quòd sicut in calore ignis duo possumus considerare, nempe quòd sit calefactivus, & quòd actu calefaciat: primum autem convenit illi essentialiter, secundum verò accidentaliter; primum antecedenter ad actualem applicationem, secundum non nisi post illam: sic in lege considerare possumus, & quòd sit obligativa in actu primo, ut ita dicam, & quòd actualiter obliget. Primum est illi essentialiter, eique convenit ante actualem promulgationem, secundum accidit ei, cum sit actus secundus respectu primi, & non convenit ei, nisi post promulgationem. Dicimus ergo in conclusione, quòd sicut applicatio non est ratio formalis, neque conditio ut calor ignis sit calefactivus, bene tamen est conditio ut actu calefaciat: ita promulgatio non est ratio formalis, imò nec conditio ut lex sit obligativa in actu primo, subindeque non ingreditur illius essentiam, sed totam illam supponit, sicut applicatio caloris, supponit totam essentiam caloris, est tamen conditio ut actualiter obliget sibi subditos; cum hac differentia, quòd applicatio caloris possit suppleri à Deo, quia est tantum conditio accidenta-

lis, promulgatio verò non potest suppleri ab illo, quia est conditio essentialiter requisita, cum requiratur per modum propositionis objecti voluntatis, quæ cum sit appetitus rationalis, id est sequens ductum rationis & cognitionem intellectus, non potest ferri in incognitum.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò contra primam conclusionem: Ad revocationem legis non requiritur promulgatio: Ergo nec ad ejus constitutionem.

Respondent aliqui, negando consequentiam & paritatem, quia (inquunt) plura requiruntur ad construendum, quam ad destruendum. Sed hæc solutio displicet, nam licet ut plurimum plus requiratur ad edificationem, quam ad destructionem, hoc tamen non semper est verum, sed contingit aliquando, totum quòd requiritur ad constitutionem, requiri ad destructionem; maxime quando modus destructionis est ejusdem rationis ac modus constitutionis, ut contingit quando una lex revocatur per aliam. Imò contingere potest, id quòd sufficit ad constitutionem, non sufficere ad destructionem, ut patet in matrimonio, in quo consensus utriusque conjugis sufficit ad constitutionem matrimonii, non verò ad ejus dissolutionem. Unde melius respondetur, negando Antecedens, dum enim lex non revocatur per solemnem promulgationem, censetur moraliter perseverare cum sua prima & legitima promulgatione, & consequenter obligare in actu secundo; sicut dum valor monetæ non revocatur revocatione solemni, intimatà subditis, moraliter loquendo censetur manere, ut constat ex usu.

Objicies secundò contra secundam conclusionem: Gratianus cap. *In istis* dist. 4. sic ait: *Leges instituuntur, cum promulgantur:* Ergo ante promulgationem non sunt, subindeque promulgatio pertinet ad rationem formalem earum.

Confirmatur ex D. Thoma hic art. 4. dicente quòd ut lex virtutem habeat obligandi, necesse est ut promulgetur: Ergo ante promulgationem non habet rationem formalem legis. Consequentia patet, quia ad rationem formalem legis pertinet vis ad obligandum, unde lex à ligando dicitur, ut idem S. Doctor art. 1. asserit.

Confirmatur ampliùs, quia in definitione legis quam tradit S. Thomas hic art. 4. ad calcem corporis articuli ingreditur promulgatio, ut constabit ex infra dicendis: Ergo illa pertinet ad rationem formalem legis, nam definitio debet explicare rationem formalem rei, sicut explicat illius essentiam.

Ad objectionem respondeo autoritate illà Gratiani solum probari, quòd per promulgationem solum instituuntur leges completè, tanquam per conditionem, quantum ad vim obligandi in actu secundo, non verò tanquam per rationem formalem & quidditativam.

Ad primam confirmationem similiter dicendum, quòd quando D. Thomas ait quòd ut lex virtutem habeat obligandi, necesse est ut promulgetur, solum incendit, legem ante promulgationem non habere vim obligandi in actu secundo, quia promulgatio, licet non sit de essentia legis, aut ratio formalis illius, est tamen conditio essentialiter requisita, ut lex actualiter obli-

get sibi subditos, ut in secunda conclusione diximus. Unde quando dicitur, quod ut lex habeat vim obligandi in actu secundo, requiritur ut promulgetur, *ly ut reduplicat tantum conditionem intrinsecam*, non vero rationem formalem; sicut quando dicitur quod ut bonum habeat vim movendi voluntatem in actu secundo, requiritur ut cognoscatur, illique per intellectum proponatur, particula *ut* exprimit solum conditionem intrinsecam, non vero rationem formalem objecti motivi voluntatis. Ex quo patet ad secundam confirmationem, in definitione enim alicujus non solum potest ingredi id quod se habet ut ratio formalis, sed etiam id quod se habet per modum conditionis intrinsecæ, sic enim in definitione fidei ingreditur obscuritas, & in definitione objecti voluntatis, apprehensio intellectus. Sic ergo D. Thomas definit legem, non solum quantum ad rationem formalem illius, sed etiam ut est in esse completo obligandi in actu secundo, posuit in ejus definitione promulgationem, quæ est modus intrinsecus illius ut obligantis in actu secundo.

67. Objicies tertio: Si promulgatio non esset de essentia legis & ratione formali illius, sed duntaxat conditio, sequeretur quod ante promulgationem lex humana obligaret subditos, quomodo cumque eis innotesceret: Sed hoc dici nequit, ut omnes fatentur: Ergo nec illud. Sequela Majoris probatur. Si promulgatio non sit de essentia legis, lex humana ante promulgationem habebit totam suam essentiam & rationem formalem: Ergo quomodo cumque illa innotescat, obligabit subditos, cum vis obligandi sit inseparabilis à ratione formali legis.

Nec valet si dicas, quod licet lex humana ante promulgationem habeat omnem suam rationem formalem, deest tamen ei applicatio, quæ fit per promulgationem, & sic non habet vim obligandi. Nam semel constituta lege per suam rationem formalem, sufficienter applicatur per notitiam ejus, quomodo cumque habeatur, cum applicatio ad nihil aliud requiratur, nisi ut lex veniat in notitiam subditorum.

68. Respondeo, negando sequelam Majoris, & ad ejus probationem, approbo responsum datam, & ad illius impugnationem dico, quod ut lex humana obliget in actu secundo, debet innotescere & applicari subditis, non per quamcumque notitiam, sed per notitiam legi humanæ proportionatam: hæc autem solum habetur, cum Princeps illam proponit, non ut persona privata, sed ut persona publica, subindeque cum eam facit intimare cum aliqua solemnitate; unde si alio modo innotescat, illa notitia non sufficit ad obligandum.

§. III.

Corollarium precedentis doctrinae.

69. EX dictis colligitur legem sic rectè defini à D. Thoma hic art. 4. in calce corporis articuli: *Lex est quadam rationis ordinatio ad bonum commune, ab eo qui curam communitatis habet promulgata.* Quam definitionem elicit S. Doctor ex quatuor articulis hujus questionis, in quibus totam legis essentiam declarat. Nam in primo ostendit, quod sit ordinatio rationis. In secundo, quod debeat respicere bonum commune. In tertio, quod debeat ferri ab eo qui curam habet communitatis. In quarto denique, quod debeat

Tom. III.

A esse ab eo promulgata. Nihil verò aliud ad essentiam legis requiritur.

Occasione solutionis ad tertium, art. 4. hujus questionis, ubi S. Doctor ait, quod *promulgatio præsens ad futurum extenditur per firmitatem scripturae, quæ quodammodo semper legem promulgat: quærun hinc aliqui, an sit de ratione legis, quod sit scriptis mandata?*

Sed breviter respondeo negativè: Id enim constat primò ex Aristotele 10. Ethic. cap. ultimo, ubi sic ait: *Scripta ne sint, an non scripta leges, inesse nihil videtur.* Secundo ex jure civili Infit. de jure naturali, gentium, & civili, §. *Sed & quod constitutum est*, ubi sic dicitur: *Quodcumque constituit Imperator per epistolam, vel cognoscens decrevit, legem esse constat.* Ubi dividit decretum à scriptura, & utrumque legem esse affirmat. Tertio ex jure Canonico: nam in cap. *Consuetudo* dist. 1. dicitur *non referre quod lex scriptura an ratione consistat, quoniam ratio legem commendat.* Id demum variis exemplis suaderi potest: Nam in statu innocentie præceptum de non edendo cibo vetito, quod Deus primis parentibus imposuit, scriptum non erat, ut ex capite 2. Genesis constat; & tamen illud veram rationem legis habebat, cum non tantum primos parentes, sed eorum etiam posteros, si in statu innocentie permanissent, obligaret. Lex etiam Decalogi, quæ præcepta naturalia (unico dempto, quod est de sabbato observando) continet, & quæ propterea in lege naturæ obligabat, non fuit scriptis mandata, nisi post duorum annorum millia, nempe cum Moyse legem illam, quam in duabus tabulis lapideis, digito suo Deus conscripserat, scriptis consignavit. Similiter lex Evangelica veram haberet rationem legis, tamen non esset scriptis mandata, per hoc solum quod verborum esset à Christo instituta & promulgata, & in cordibus hominum, id est in eorum memoria, scripta maneret, juxta illud Jeremias 31. *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in cordibus eorum scribam eam.* Quod ponderans Apostolus ad Hebræos 8. & 10. asserit hanc esse prærogativam novi testamenti, ut non aramento sed spiritu in cordibus hominum scribatur. Unde ut docet D. Thomas 3. part. quæst. 42. art. 4. Christus Dominus doctrinam & legem suam non scripto sed verbo tradidit, eaque multo tempore obligavit, spatio scilicet octo annorum, antequam litteris mandaretur, ut docent Theophilactus in præfatione in Matthæum, Irenæus lib. 3. contra hæreses cap. 1. & Chrysostomus homil. 1. in Matthæum. Denique consuetudo vim legis habet, ex communi Jurisconsultorum axiomate, & tamen non solet nec debet scribi, saltem à Legislatore, aliàs rationem consuetudinis non haberet: Ergo non est de essentia legis, quod sit scriptis mandata.

C Verum tamen est, quod ad melius esse, & ut suavis ordo constituendi legem observetur, oportet illam scripto tradi, quia cum ex natura sua sit stabilis, immobilis, & perpetua, connaturaliter petit illum modum ad sui consistentiam, quo melius immobilitas & perpetuitas illius conservetur, & tenaciùs ac firmiùs memoriæ hominum infigatur: hic autem modus est scriptura, ut de se patet, & docet S. Thomas verbis supra relatis, quibus ait quod *promulgatio præsens ad futurum extenditur per firmitatem scripturae, quæ quodammodo semper legem promulgat: Ergo &c.*

E Verum tamen est, quod ad melius esse, & ut suavis ordo constituendi legem observetur, oportet illam scripto tradi, quia cum ex natura sua sit stabilis, immobilis, & perpetua, connaturaliter petit illum modum ad sui consistentiam, quo melius immobilitas & perpetuitas illius conservetur, & tenaciùs ac firmiùs memoriæ hominum infigatur: hic autem modus est scriptura, ut de se patet, & docet S. Thomas verbis supra relatis, quibus ait quod *promulgatio præsens ad futurum extenditur per firmitatem scripturae, quæ quodammodo semper legem promulgat: Ergo &c.*

T T t iij

ARTICVLVS V.

Quenam sit legis divisio?

70. **L**ex generaliter dividitur in divinam & humanam: Lex divina est illa, quæ à Dei auctoritate immediatè vim habet, licet ejus promulgatio non fiat à Deo immediatè, sed interventu Angeli vel hominis. Cujusmodi fuit lex vetus à Deo tradita Moyfi per Angelos, & per eum promulgata, & lex Evangelica, à Christo lata, & partim per ipsum, partim per Apostolos publicata. Lex humana est illa quæ fertur immediatè humanâ auctoritate, licet à Deo acceptâ. Primus verò inter homines legislator fuit Moyfes apud Hebræos, Phoroneus apud Græcos, Trimegistus apud Ægyptios, Solon apud Athenienses, Lycurgus apud Lacedæmones, & Numa Pompilius apud Romanos.
71. Lex divina subdividitur in æternam, naturalem, & positivam, quia lex Dei spectari potest vel ut ab æterno concepta, vel ut impressa cujuslibet hominis intellectui, vel ut publicâ promulgatione manifestata. Lex verò divina positiva, in veterem & novam subdividitur. Prima est illa quam Deus dedit Moyfi, per ministerium Angelorum, in monte Sinai, & per Moysem populo Israëlítico. Secunda ea est quam tulit Christus, novi testamenti auctor, & partim per seipsum, partim per Apostolos promulgavit. Sicut autem vetus triplicis generis præcepta continebat, nempe moralia, ceremonialia, & judicialia; sic nova etiam triplicia præcepta complectitur, nempe fidei, sacramentorum, & morum, ut fuis exponemus infra cum de legem nova differemus.
72. Lex humana in Ecclesiasticam & civilem subdividitur. Illa fertur potestate Ecclesiasticâ, ut Papæ, & Conciliorum; ista potestate seculari, ut Regum & Imperatorum. Prima jus Canonicum, altera jus Civile appellatur.
73. Corpus juris Canonici dividitur in decretum & decretales. Decreti collector & ordinator est Gratianus, Monachus, Ordinis S. Benedicti, qui post veteres canonum & decretorum collectores, ingens illud opus contexit & composuit, partim ex Summorum Pontificum decretis, partim ex canonibus Conciliorum, partim ex dictis & sententiis Sanctorum Ecclesiæ Patrum. Hoc autem opus correctum & editum fuit auctoritate Gregorii XIII. Summi Pontificis.
- Decretum verò in tres partes dividitur. Prima pars continet distinctiones centum & unam, in quibus de jure divino & humano, deque his quæ ad mores componendos, quæque ad disciplinam Ecclesiasticam spectant, tractatur. Secunda continet causas triginta sex, & quælibet causa in varias quæstiones distribuitur. Causæ autem triginta sextæ inferitur Tractatus de pœnitentia, qui distinctionibus quinque perficitur. Tertia denique pars decreti, quæ agit de consecratione, quinque distinctiones complectitur.
- Quod attinet ad decretales, quo nomine propriè significantur rescripta seu Epistolæ Summorum Pontificum, ad petentium preces aut relationes emissæ, ex fuerunt collectæ auctoritate Gregorii IX. Summi Pontificis, per S. Raymundum, Ordinis Prædicatorum, ipsius Capellanum, & Pœnitentiarium, & divisæ in quinque libros. Quoties autem decretales simpliciter al-

A legantur, Gregorianæ per excellentiam intelliguntur.

His quinque libris decretalium Gregorij, additus est alius liber decretalium à Bonifacio VIII. Summo Pontifice, quem librum ideò sextum nuncupari voluit. Hoc Bonifacij volumen quinque libros comprehendit.

Sunt & aliæ constitutiones seu decretales, quæ auctorem habent Clementem V. Fuerunt autem editæ & publicatæ ab ejus successore Joanne XXII. solentque appellari Clementinæ, & divisæ sunt in quinque libros.

B Clementinis adjunctæ sunt ab eodem Joanne Papa constitutiones viginti, quæ *Extravagantes* appellantur, quasi vagæ & excurrentes extra prædictos decretalium libros.

Denique sunt aliæ constitutiones à diversis Romanis Pontificibus editæ, quæ *Extravagantes communes* inscriptæ sunt, & quinque libros continent.

Assignat autem Gratianus à dist. 14. usque ad 25. sex principia seu fontes, ex quibus totum jus canonicum eruitur, seu derivatur, nimirum Scripturam sacram, Traditiones, quæ ab Apostolis tanquam ab Evangelij præconibus promulgatæ sunt; Canones Apostolorum, qui tantæ auctoritatis non sunt, quantæ sunt Traditiones; Decreta Summorum Pontificum, & Conciliorum generalium; Concilia particularia, Summi Pontificis calculo confirmata; & Epistolæ decretales Summorum Pontificum.

Librorum verò juris civilis, ab Imperatore Justiniano collecti, ordo & divisio est hujusmodi. Justinianus cum animadverteret jus Romanum, quod civile per excellentiam appellatur, in immensam & confusam molem excrevisse, statuit illud certis & brevioribus finibus concludere: Erant autem ante ipsius tempora tres Codices, quibus continebantur leges & constitutiones anteriorum Imperatorum, Gregorianus, Hermogenianus, & Theodosianus, ex quibus unum confecit, quem de suo nomine nuncupavit. Peractò

D Codice Justinianus animum adjecit ad veterum Jurisconsultorum volumina, quorum infinitam prope multitudinem, & in duo millia librorum dispersam, coarctavit ac digessit in quinquaginta libros, qui ideò libri Digestorum appellantur, vel Pandectarum, ducto nomine à græcis vocibus τὰν δὲγομα, hoc est totum capio, quia universam veteris jurisprudentiæ scientiam continent. Deinde ut haberent legum cupidi adolentes facilem & simplicem viam, quâ progredi possent ad amplissimam juris scientiam, Justinianus componi curavit quatuor Institutionum libros, ut essent totius juris elementa atque principia. Sed quoniâ priori illi Codici pleraque deesse videbantur, Justinianus alij auctiorem & emendatorem edidit, quem vocavit Codicem repetitæ prælectionis; & hic est Codex, quem habemus, & quo utimur. Denique idem Imperator varias constitutiones, quas deinceps imperij sui tempore promulgavit, in unum librum rededit, & has constitutiones modò Novellas, modò Authenticas appellamus. Ergo totum jus civile constat, & compositum est, ex Codice, qui duodecim libris absolvitur, & quinquaginta libris Digestorum, seu Pandectarum, ex quatuor libris Institutionum, & unico libro Novellarum.

E

74